

VODNIK PO CERKVENJAKU

Antonova pesem

*Na hribčku stoji cerkvice
Sv. Anton v njej kraljuje,
k njemu bom poromala,
da mi on svetuje.
Tralala, tralala, tralala, ...*

*Me Sv. Anton uslišal bo
in dal mi bo možička,
jaz pa mu zredila bom
debelega prašička.
Tralala, tralala, tralala, ...*

*Je Sv. Anton uslišal me
in dal mi je možička,
jaz pa mu rodila sem
vsako leto fantička.
Tralala, tralala, tralala, ...*

*Na klinčku visi kiklica,
prav lepo je nabrana,
rasti, rasti deklica,
da ti bo štimana.
Tralala, tralala, tralala, ...*

Ljudska

VODNIK

PO CERKVENJAKU

Vodnik po Cerkvenjaku

Besedila: Sašo Radovanovič, Senka Dreu

Izbor fotografij: Sašo Radovanovič

Zasnoval in uredil: Sašo Radovanovič

Redaktorica: Senka Dreu

Fotografije: Martin Plos

Oblikovanje in prelom: Moj Repro d.o.o.

Tisk: Tiskarna Kočevski tisk d.d.

Založila: Založba Ostroga

KAZALO

Vodnik Cerkvenjaku	5
Znani Cerkvnjačani	6
Naravno geografski oris Cerkvenjaka	8
Zgodovina Cerkvenjaka	10
Kulturnozgodovinske in naravne znamenitosti	
Cerkvenjaka	22
Praktični nasveti	27
Gostinska ponudba	29
Šport in rekreacija	29
Tematske poti	30
Prireditve	31

9 789619 228517

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Kužno znamenje iz 16.stol. v Cogetincih

Občina Cerkvenjak leži v osrednjih Slovenskih goricah, na križišču cest proti Ptuj, Mariboru in Gornji Radgoni. Občina meri 24,5 kvadratnih kilometrov in ima okoli 2200 prebivalcev. Središče občine je Cerkvenjak, razloženo naselje z gručastim jedrom na slemenu, kjer stoji župnijska cerkev sv. Antona Puščavnika. Naselje v svojem jedru kaže urbani videz, tu je nekaj storitvenih dejavnosti za bližnjo okolico. Staro ime naselja so zamenjali za svetniško šele leta 1907, ime Cerkvenjak so kraju vrnili leta 1952. Za šaljiv grb ima Cerkvenjak klobuk s peresom.

Cimprana hiša v Brengovi

Pogled na Cerkvenjak

Cerkev Sv. Antona Puščavnika

Številnih cerkva na Slovenskem, v Avstriji in na Hrvaškem. S portreti in tihožitji je po 1. svetovni vojni uspešno sodeloval na umetnostnih razstavah v Mariboru.

Ivan Jurančič (1861 - 1935)

Čebelarški strokovnjak Ivan Jurančič se je rodil v Sv. Andražu v Slovenskih goricah. Med leti 1875 in 1877 je obiskoval realno gimnazijo na Ptuju, a je moral šolanje zaradi pomanjkanja sredstev predčasno končati. Leta 1895 se je naselil v Andrencih pri Cerkvenjaku v Slovenskih goricah in se začel ukvarjati s čebelarjenjem. Leta 1902 je na Dunaju opravil izpit za čebelarškega strokovnega učitelja, 1905 pa tečaj iz mikroskopije. Izumil je poseben čebelnjak, stiskalnico za vosek in klešče za jemanje satja iz panjev.

Janko Jurančič (1902 - 1989)

Slavist Janko Jurančič je bil sin znamenitega čebelarja Ivana Jurančiča v Andrencih. Slavistiko je študiral v Beogradu in Ljubljani. Vodil je uredništvo Slovarja slovenskega knjižnega jezika, sam pa je pisal in izdajal slovensko srbohrvaške slovarje in učbenike. Zaradi svojega dela je postal član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

400 let star hrast v Župetincih

Franc Horvat (1870 - 1944)

Slikar Franc Horvat se je rodil v Cerkvenjaku. Obrtno šolo in študij v je dokončal v Gradcu ter nato delal v različnih zasebnih slikarskih delavnicah. Pozneje je odprl svojo slikarsko obrt v Gornji Radgoni in Mariboru ter sodeloval pri poslikavi

Matija Ljubša (1862 - 1934)

Duhovnik Matija Ljubša se je rodil na Vanetini. Bogoslovje je končal v Mariboru, nato pa kot duhovnik deloval v različnih krajih na Slovenskem in ob tem pisal izčrpne krajevne kronike. V Časopisu za zgodovino in narodopisje je objavljali obsežne razprave o zgodovini župnij na levem bregu Drave ter zgodovinske članke o posameznih krajih. Znana je njegova nemško pisana študija o zgodovini štajerskih cehov (1898).

Cimprana hiša v Čagoni

Vinko Močnik (1889 - 1969)

Kanonik Vinko Močnik se je rodil v Coetincih, v župniji Sv. Anton v Slovenskih goricah. Gimnazijo in bogoslovje je končal v Mariboru. Leta 1923 je v Zagrebu doktoriral iz teologije, doktor cerkvenega prava pa je postal v Rimu leta 1927. Bil je kaplan v Loki pri Zidanem Mostu (1919 - 1922), od leta 1922 pa je bil profesor cerkvenega prava in cerkvene zgodovine na bogoslovnem učilišču v Mariboru. Objavljali je članke s strokovnega področja.

Franc Toplak (1885 - 1971)

Ginekolog Franc Toplak se je rodil v Brengovi. Med leti 1897 in 1905 je obiskoval klasično gimnazijo v Mariboru. Pozneje je študiral medicino v Pragi. Med leti 1911 in 1914 je služboval kot zdravnik sekundarij v splošni bolnišnici v Ljubljani, vmes bolehal na pljučih; leta je bil 1914 vpoklican k vojakom, kjer je delal v zalednih enotah. Po koncu 1. svetovne vojne se je pridružil Maistrovim borcem in se udeležil bojev za Koroško. V letih 1920 - 1921 je v Pragi opravil speciali-

Mogočna Tisa na Čolnikovem bregu

zacija iz porodništva in ginekologije. Leta 1922 se je naselil v Mariboru in imel zasebno zdravniško prakso. Po nemški okupaciji je bil leta 1941 pregnan v Nemčijo. Leta 1945 se je vrnil in v bolnišnici Maribor delal do leta 1965. Pisal je strokovne članke s področja ginekologije.

Janez Trstenjak (1823 - 1856)

Duhovnik Janez Trstenjak se je rodil v Cogetincih pri Cerkvjenjaku v Slovenskih goricah. Med leti 1836 in 1848 je študiral filozofijo in teologijo v Gradcu. Med leti 1849 in 1851 je bil kaplan v Vitomarcih. Leta 1851 je bil zaradi bolezni (jetike) upokojen. Bil je zapisovalec ljudskih običajev. Kritično je ocenjeval vsiljevanju nemškega jezika v osnovnih šolah po Slovenskih goricah in ob hrvaški meji. Poudarjal je pomen materinščine ter novega in enotnega pravopisa.

Vlado Lorber (1908 – 1986)

Učitelj Vlado Lorber se je rodil v Ardencih pri Cerkvjenjaku v Slovenskih goricah. Opisal je kulturnozgodovinske znamenitosti Cerkvjenjaka. Skupaj z arheologi mariborskega in ptujskega muzeja je sodeloval pri izkopavanju antične dediščine v Slovenskih goricah.

Znamenje Granata v Cogetincih

Naravno geografski oris Cerkvjenjaka

Značilni pokrajinski tip gričevnatega sveta obrobja Osrednjih Slovenskih goric predstavljajo Cerkvjenjaške (Antonjevske) gorice. Razprostirajo se med Pesnico in Ščavnico (deloma Drvanjo) na območju, kjer imata potoka že povsem novo, to je severozahodno - jugozahodno smer. Raz-

vodni greben med Ščavnico in Pesnico je precej simetrično oblikovan in Ščavnica tod zbira prve desne pritoke (Lokavski, Negovski, Kunovski potok). Ob meji s prehodno pokrajinsko enoto prevladuje dokaj zložen svet, ki tudi v najvišjih točkah ne sega veliko čez 300 metrov nadmorske višine (Negovski Vrh 305 m, Ločki Vrh 313 m, Gomila nad Osekom 325 m). Ker je v območju cerkvjenjaške gmo-te razvodni hrbet najožji, se vsiljuje primerjava spodnje meje vinogradov v teh povodjih. Zanimivo je dejstvo, da

se v pesniškem povodju ta meja ne spusti pod 300 metrov nadmorske višine, niti tedaj, ko se po pritoku Dravnje Pesniška dolina odpre. V nasprotju s pesniškim pa je v povodju Ščavnice za 30 do 40 metrov nižje; v Cogetincah 270 metrov, v Grabonoškem Vrhu pa celo 260 metrov nadmorske višine. Deloma izhaja iz razlik v nadmorskih višinah Pesniške in Ščavniške doline, slednja je namreč za okoli 20 metrov nižja. Pa tudi če primerjamo relativno višino vinogradov, vidimo, da nastopajo v Pesniški dolini za 15 do 20 metrov višje. Cerkvenjaška gmota je bila v času prevoznitva na razpotju številnih prometnih smeri. Zato so centralni kraj Cerkvenjak že zgodaj povezali s Ptujem, Vidmom, Gornjo Radgono in Lenartom. Slovenske gorice

geološko pripadajo t.i. graškemu zalivu in panonskemu bazenu. Na okrog 95 odstotkih ozemlja so zastopani panonski sedimenti: peščeni lapor in glina, pesek in prod. Barjanske sedimente, melj in glino najdemo na zahodu Brengove. Omenjene sedimente najdemo v tistih predelih dolin, kjer je hitrost vodnega toka počasna ali prihaja do občasnih poplav. Aluvialne naplavinne so ob številnih potokih. Najdemo jih na Cenkovi, v Komarnici, Brengovi, Čagoni, Andrencih in Smolincih. Naplavinne predstavljajo meljasto glinasti in peščeni material, med katerim so pomešani prodniki. Material izhaja iz kamenin bližnje in daljne okolice ter je zelo heterogen. Debelina naplavin znaša do nekaj metrov, kar pa je odvisno od velikosti in jakosti vodnega toka.

Lüba vodica

V Andrencih je že od nekdaj izvir vode, ki ni presahnil niti v največjih sušah, ko je povsod drugod vode že zmanjkovalo. Ko so ljudje prihajali tja po vodo, so rekli »lüba vodica«. Po tem je izvir dobil ime, ki se je ohranilo vse do danes, pa tudi naselje je nekoč nastalo prav zaradi

Izvir Lübe vodice

vode, a ga je potres zravnal z zemljo. Od takrat ni v bližini »lübe vodice« nihče več postavil hiše, voda pa tam še vedno izvira.

Zgodovina Cerkvenjaka

Območje Cerkvenjaških goric je bilo že od nekdaj zanimivo za poselitev, o tem nam pričajo arheološki ostanki, odkriti na tem območju. Najdenih je bilo sedem kamnitih orodij iz mlajše kamene dobe pred 4000 in več leti. Iz tega obdobja izvira tudi lepo ohranjeno ognjišče, odkrito v Andrencih, okoli katerega so ležali razni predmeti, več

S slamo krita cimprana hiša v Peščenem Vrhu

kamnitih sekir in deli glinastih posod. V rimskih časih je tod potekala rimska cesta med današnjim Ptujem oz. Petoviom in Lipnico oz. Flavio Solvo, ob kateri so se naseljevali tudi takratni prebivalci. Rimska cesta se ni ohranila, o življenju v teh časih pa nam še danes pričajo številna rimska gomilna grobišča. Glede na lego grobišč si lahko ustvarimo precej jasno podobo poselitve, ne moremo pa določiti velikosti posameznih naselij. Z ozirom na značaj pokrajine je očitno, da je na tem območju večinoma bivalo kmečko prebivalstvo, ki se je tod naselilo šele v času utrditve rimske oblasti v provinci Panoniji ob koncu 1. stoletja. Nekatere gomile so zelo dobro ohranjene, največkrat so precej strme, kopaste in visoke. Omenjena gomilna grobišča sestavlja pet vrst grobov: preprost sežig in pokop v tleh, kamnita kupola nad pepelom, iz kamnitih plošč sestavljena grobnica, v gomilo vložena kamnita pepelnica (žara) in zidana grobnica. V gomilah so bili izključno žgani in največkrat posamični pokopi različnih

oblik. Najpreprostejša oblika je žgani grob na nekdanji površini, kjer so bile sežgane kosti s pepelom in pridatki razsuti na površini enega kvadratnega metra. Redkejši so grobovi s kamnito oblogo, kjer so bili ostanki s kurišča skupaj s sežganimi kostmi in pridatki položeni na tla in nato obdani z večjimi kamniti ploščami. Še redkejša je oblika, kjer so bile v gomilah kamnite žare s pepelom pokojnika ter pridatki.

Sv. Janez Nepomuk

Tipološki in kronološki pregled najdb kaže, da izvirajo predmeti iz večine gomil iz časa prvega do začetka tretjega stoletja. V Cerkvenjaku so znane gomile v Andrencih, Zupetincih, Grabonoškem vrhu in Brengovi.

Atilov zaklad

V 5. stoletju so začeli z vzhoda v Panonsko nižino vdirati Huni, ki jih je vodil strašni Atila. O njem so govorili, da kamor stopi, tam trava več ne raste. Njegove horde so vse opustošile in požgale. Toda čeprav so Huni naropali veliko zlata, srebra in dragocenosti, je Atila ostal preprost. Živel je v navadnem šotoru in jedel samo iz lesenih skled. Za zlato in srebro mu ni bilo mar, bolj ga je mikala le oblast. Bil je grozovit vladar, ki ga nihče ni smel zasmehovati. Oprijel se ga je vzdevek Šiba božja. Vsa ljudstva, ki jih je podjarmil, so se morala vojskovati zanj. S svojo vojsko se je odpravil tudi proti Rimu, da bi ga razrušil. Pogumni papež Leon mu je šel naproti in ga odvrnil od njegove namere. Vsi so bili prepričani, da ga bodo Huni pomendrali, vendar se je Atila obrnil in zapustil Italijo. Rim je bil tako rešen. Kmalu po tem, na dan svoje poroke z neko germansko princeso leta 453, je Atila umrl. Mesto njegovega

Purgajev križ v Cogetincih

pokopa je še danes neznanka, saj naj bi bil skrivno pokopan prav nekje v Slovenskih goricah, z vsem svojim bogastvom. O njegovem zakladu so se spletle številne zgodbe in nekateri so ga že v preteklosti poskušali odkriti. Tudi za naš kraj so trdili, da je Atila pokopan v Šulcovem gaju ali še kje drugje.

Kmečka hiša Plojevih v Brengovi

V času vojn Karla Velikega so tudi Slovenci ob Dravi in Muri prišli pod frankovsko nadoblast; njihovo ozemlje so Franki 803. leta podredili Furlanski marki. Z letom 828 je omenjeno ozemlje prišlo v upravni okvir Spodnje panonske mejne grofije, pripojene Vzhodni marki. Po ogrskih vpadih močno zavrto in ponekod povsem uničeno kolonizacijo so zlasti v Podravju in v Slovenskih goricah po letu 1100 zelo pospeševali Spanheimi, ki so imeli svoje sedeže na trdnjavah Maribor (prvič omenjena 1164) in Radgona (1182) ter salzburški nadškof s sedežem na Ptuj, kjer jim je to posest v letu 890 podelil kralj Arnulf.

Na teritoriju župnije sv. Benedikta (prvič omenjena 1329) sta bili v srednjem veku pozidani cerkvi sv. Antona v Cerkvenjaku in Marijina cerkev v Negovi, ki sta po vsej verjetnosti proti koncu 16. stoletja postali sedež samostojnih vikariatov: prvi za južni in drugi za vzhodni del benediške župnije. Cerkev sv. Antona Puščavnika je stala že konec 13. stoletja. Vsekakor je bilo tudi tu, kot je to bilo v navadi pri drugih podružničnih cerkvah, okoli cerkve pokopališče. Obstoje cerkve pri Sv. Antonu pa je dokumentarno prvokrat izpričan za leto 1421. Okoli leta 1500 se še nekajkrat v zvezi s tamkajšnjimi kraji omenja kraj Sv. Anton. Ime Cerkvenjak prvokrat zasledimo v nekem

Cimprana hiša v Cerkvjenjaku

dokumentu iz leta 1491, ki ga ta ohlapno locira k Ljutomeru.

Večina prebivalstva je v srednjem veku oziroma do kmečke odveze leta 1848 sodila k podložniškemu stanu in je bila v podložnem odnosu do svojega zemljiškega gospoda. Osnovni gospodarski dejavnosti podložnika sta bili obdelovanje zemlje in živinoreja. Pretežni del območja leži na izrazito vinorodnem svetu, zato je bil ta vabljev za svetno in cerkveno gosposko ter za druge svobodne osebe in ustanove. Po marčni revoluciji v Avstriji je bilo leta 1848 z odkupnino zemlje odpravljeno podložništvo. Tudi Cerkvjenjak se je nato začel bolj sproščeno razvijati, saj so bile vse pomembnejše zgradbe postavljene oziroma razširjene ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

Na težke čase v začetku 20. stoletja opozarja spomenik padlim vojakom v 1. svetovni vojni pri cerkvi, ko so se tudi Cerkvjenjačani za Avstro-Ogrsko monarhijo borili in padali od Soške fronte do Rusije. Nekateri med njimi so se ob koncu

Vhodni portal v cerkev Sv. Antona, z grboma mesarskega in klobučarskega čeha, ki sta podprla gradnjo cerkve

vojne pridružili tudi Maistrovim borcem in pomagali začrtati slovensko severno mejo. Obdobje med obema svetovnima vojnama je bilo v takratni Kraljevini Jugoslaviji predvsem obdobje strankarskih bojev med klerikalci in liberalci. Oboji so ustanovili svoja kulturna in telovadna društva (Orle in Sokole). Ker so se za prestiž borili tudi na kulturnem področju, je Cerkvjenjak imel v tem času kar dva kulturna hrama, v katerih so se uprizarjale številne gledališke igre pod vodstvom Ignaca Čeha, Vinka Lorenčiča in Vlada Tušaka.

Spomenik padlim v 1. svetovni vojni

Z napadom na Jugoslavijo aprila 1941 je tudi območje Cerkvjenjaka zajela 2. svetovna vojna. Po nemški okupaciji so poleg požiganja slovenskih knjig že maja in junija 1941 v Srbijo izselili številne zavedne Cerkvjenjačane ter župnika Franca Škofa. Reakcija na nemški teror je bila ustanovitev odbora OF novembra 1941 v Altovi gostilni v Cerkvjenjaku. Aktivisti so na velikoonočno nedeljo leta 1942 izobesili slovenske zastave. Oboroženi odpor se je začel 14. julija 1942, ko je Osojnikova skupina Lackovega odreda napadla nemška žandarja, ki sta se z motorjem vračala iz Čagone, in ju ubila. V Čagoni stoji spominsko znamenje na ta dogodek. Po uničenju Lackove čete v Mostjah pri Juršincih avgusta 1942 je narodnoosvobodilno gibanje v tem delu Slovenskih goric zamrlo. Posebno poglavje so bila tudi zavezniška letala, ki so letela čez Slovenske gorice, da bi bombardirala nemška mesta. Prenekatero je bilo pri tem sestreljeno, dva tudi v okolici Cerkvjenjaka. Januarja 1943 je angleški dvotrupni lovec padel na čagonske travnike, maja 1944 pa je ameriški bombnik strmoglavil na Vanetini. V spomin na vse, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, je bil po vojni pred kulturnim domom v Cerkvjenjaku postavljen spomenik z imeni padlih v NOB.

Kulturnozgodovinske in naravne znamenitosti Cerkevnjaka

Rimsko gomilno grobišče

Rimska gomila št. XIV

Rimsko gomilno grobišče v Anželovem gozdu obsega 15 delno prekopanih gomil. Vse rimske gomile so okrogle oblike. Večje gomile je že leta 1864 razkopal lastnik gozda Jakob Anžel, da bi si pridobil in uporabil kamnito gradivo za zidavo temeljev kleti, saj

so bile grobnice v gomilah sestavljene iz večjih plošč rume-nega peščenca. O najdbah v gomilah ni podatkov, razen iz ene grobnice, v kateri so bili odlomki keramike in rimski novc cesarja Hadrijana. Rimsko gomilno grobišče je eden pomembnih kulturnih spomenikov rimske civilizacije v Slovenskih goricah, ki se v gozdu kljub poškodbam ohranja nedotaknjeno.

V večini so bile rimske gomile prekopane že pred več kot sto leti in tudi kasneje, vendar so kot kulturni spomenik, še posebej grobnice v njih, izrednega pomena za arheološko študijsko obdelavo.

Notranjost gomile št. XIV v Anželovem gozdu v Brengovi

Legenda o izginotju cerkve sv. Uršule

V zaselku Türnovž, ki leži v Spodnji Brengovi in mu domači pravijo Türnož, je nekoč stala cerkev sv. Uršule. Postavljena je bila na močvirnatih tleh. Ko so v zvonik obesili največji zvon, je za mehka, razmočena tla cerkev postala pretežka in se je začela pogrezati. Ljudje tega dolgo sploh niso opazili. Nato so začeli

dovažati suho prst, a tudi to ni pomagalo, saj se je cerkev vse bolj pogrezala. Ko je iz zemlje gledal le še vrh zvonika, so rešili zvonove. To je vse, kar je takrat od cerkve ostalo, vendar danes tudi za zvonove nihče več ne ve. V bližini cerkve naj bi bila tudi podzemna jama. Ljudje so poznali vhod vanjo, a so se je bali in vanjo ni nihče vstopil. Neki možak pa je hotel pokazati, da se ne boji in je šel vanjo. Ko se je hotel vrniti, ni našel izhoda. Dolgo ga je iskal in končno prišel iz jame, vendar na drugi strani. Ljudje so vhoda zasuli in danes komaj še vedo zanj.

Cerkev sv. Antona Puščavnika

Prvotna cerkev je bila morda zgrajena že v 13. stoletju, vsekakor pa pred letom 1399, ko se omenja vas, ki je po cerkvi dobila ime. Cerkev so v zadnjih dveh desetletjih 14. stoletja gotizirali. Med letoma 1395 in 1400 sta severno, zahodno in južno steno ladje poslikala dva slikarja. Naslikani prizori so razvrščeni v tri horizontalne pasove, med seboj ločene z dekorativnimi obrobami. Dekorativne prvine poslikave kažejo na neposredne povezave z gornještajersko »vojvodsko delavnico«. V zgornjem horizontalnem pasu so upodobljeni pasijonski prizori: Križanje, Polaganje v grob in Vstajenje, v srednjem pasu je velika kompozicija Pohoda in Poklona sv. Treh kraljev, na spodnjem pasu so prizori težko prepoznavni, saj je fragmentarno ohranjen. Sedanja prevladujočo poznogotsko podobo je cerkev dobila med letoma 1516 in 1546. Nad portalom je letnica 1516MT, v ladji pa letnica 1563. Opazni so slogovni vplivi cerkve sv. Lenarta v Lenartu. Leta 1825 so prezidali zakri-

Cerkev sv. Antona spomladi

stijo v Križevo kapelo, na južni strani pa je bila dozidana nova zakristija. Tej so leta 1865 dodali Jožefovo kapelo. Leta 1891 so oboje združili in tako povečali do takrat presesno cerkev. V cerkvi so štirje oltarji. Glavni oltar je iz leta 1873. Slika Jezusa na Oljski gori je delo Jakoba Brolla. Župnija je postala pred letom 1630, župnišče ima letnico 1599. Kapela sv. Janeza Nepomuka v vasi je iz začetka 18. stoletja, kužno znamenje pa je nastalo leta 1529.

Slovenjegoriška arhitektura

Za Cerkvjenjak in okolico je značilna arhitektura panonskega tipa z dodatkom kletnega prostora, ki ga panonska arhitektura ne pozna. Značilnosti so vzdolžne oblike, zunanji dostop do kleti v naklon, v ravnini pa izbočen, stebričen in poudarjen vhod v sredini vzdolžne stranice hiše, obrnjene na cesto. Streha je bila nekdaj slamnata. Ljudska arhitektura

je plod uporabnikove potrebe, možnosti prostora in okolja. Grajena je bila z domačimi materiali in preprostim orodjem - v Slovenskih goricah predvsem z leseno konstrukcijo in zatesnjeno z glinastim ometom ter prebeljeno z apnom. Tipičnaslovenskogoriška arhitektura so cimprane hiše.

»Predna hiša« cimprane hiše v Peščenem Vrhju

Cimprana hiša

V občini Cerkvjenjak še stoji več značilnih cimpranih hiš in sicer v Čagoni, Cogetincih in Peščenem Vrhju. V občini zasledimo dve vrsti cimpranih hiš: večje, v katerih so ljudje stanovali, in manjše, ki so bile ob vinogradih. Slednjim so rekli »vrh«, kar verjetno izvira iz tega, da so stale na vrhovih gričev in vinogradov. V njih so živeli »vencarji« - viničarji, ki so namesto najemnine morali obdelovati vinograd. Gospodarski del hiše je večinoma lesen, sprednji bivalni pa je cimpran, z leseno konstrukcijo iz tramov. Oblečen je v glinast omet in prebeljen z apnenim beležem, ki je spodaj zaradi kokoši pobarvan sivo. Strehe so

Cimprana hiša v Cogetincih

običajno dvokapnice s čopi ali pa še krite s slamo (Cogetinci, Peščeni Vrh). Napušči so razmeroma široki, zatrep je obit z lesom v dveh delih. Klet je dosegljiva od zunaj, skozi loputo v vzdolžnem delu hiše. Večje cimprane hiše so bile stanovanjske in so jih postopoma prezidali z opeko in ponekod tudi povečali število prostorov. Po obliki so bile stegnjene, le redko v obliki črke L. Grajene so tako, da je bil sprednji del stanovanjski, zadnji pa gospodarski.

Znamenja, križi in kapelice

V 15. 16. in 17. stoletju je v teh krajih večkrat razhajala kuga ali »črna smrt«. Kugo so v te kraje prinesli potujoči obrtniki, trgovci in vojaki. Še danes sta ohranjeni kužni znamenji v Cogetincih in Čagoni. Takšna znamenja so postavljali na mestih, kjer so pokopavali ljudi umrle za kugo, to pa je bilo ločeno od pokopališča pri cerkvi. Kužno znamenje v Cogetincih ima letnico 1529. Celota je izrazito gotska, ogalni stebriček pa

Kužno znamenje v Čagoni

Vodnjak v Andrencih

se že kaže kot renesančen. Kužno znamenje v Čagoni je bilo postavljeno leta 1641 in se uvršča med pozno-baročna znamenja.

Na območju Cerkvjenjaka stoji vrsta znamenj, križev in kapelic. Zlasti v srednjem veku so ljudje postavljali znamenja predvsem v spomin na prestale nesreče (kužna znamenja, ...). Številna znamenja pa so bila postavljena v zahvalo za uslišane prošnje ob bole-

znih, srečnih vrnitev iz vojn in podobnega.

Takšno je znamenje v Cogetincih, ki ga domačini imenujejo kar Granata. Ime je dobila po topniški granati, ki je med vojno padla v neposredni bližini domačina in ni eksplodirala. V zahvalo za srečno vrnitev z bojnega polja 1. svetovne vojne jo je okrog leta 1920 postavil v domačem kraju. Tako Granata še danes priča o hvaležnosti za preživetje in mimoidoče opominja na vojne grozote.

V naseljih Cerkvjenjaka najdemo več kot 20 lesenih razpel oz. križev. Med najstarejše spada Poljančev križ v Cogetincih iz leta 1884. Križi na poseben način dopolnjujejo podobo pokrajine, pa naj bodo ob hišah, cestah, poteh ali na samotnih krajih. Tukaj najdemo tudi veliko zidanih kapelic z zvonikom, ki so značilne za Slovenske gorice. Njihov nastanek je pripisan koncu 19. in začetku 20. stoletja, predstavljajo pa lep primer stapljanja krajinske podobe in enostavne ljudske arhitekturne oblike.

»Johanezova trta« potomka najstarejše trte na svetu – z Johanezom, po katerem je dobila ime

Krajevne zanimivosti iz ljudskega izročila

Hrana

Olešince – kipnjeno testo so namazali z bučnim oljem, zvili, iz zvitka se oblikovali obroč. Nato so ga ponovno raztegnili, namazali z oljem, zvili in oblikovali v obroč. V takšni obliki so ga spekli na ognjišču. Priprava je potekala na loparju.

Kipnjeni štrukelj – testo z nadevom (sir, jabolka) so zvili v kolač in spekli v lončarskem plehu.

Krapci – na loparju so raztegnili presno testo iz pšenične moke, ki so ga nadevali z jabolki in sirom. Nadev so premazali s smetano.

Korzjak – kuhane žgance so razmazali v pleh in ga nadevali z jabolki in sirom.

Pijača

Pikolo – pijača iz grozdja ali jabolk, namenjena predvsem delavcem na kmetiji. Preko stisnjene grozdja/jabolk so prelili vodo - čez določen čas so vse skupaj ponovno stisnili. Včasih so pijači za boljši okus prilili kuklo.

Oblačila

Ženske so nosile drūkance, dolga, široka in predvsem od zadaj nabrana krila iz navadnega blaga. Jenčjak se je nosil pod oblačili - k maši sta bil obvezna vsaj dva. Podvežjak je bil namenjen podvezi oblačil. Židani fürtuh je bil slovesno oblačilo, brez katerega se ni smelo k maši.

Moška oblačila so bila koler in šmizl, prednji del srajce, ki se je za lepši videz nosil prek navadne srajce. Perkli so bili dodatek pri rokavu. Hlače so bile iz domačega hodnega platna ali kupljenega blaga (žamet, kongam).

Notranost cimprane hiše v Peščenem Vrhju

Petje

Ljudska pesem je bila vedno prisotna v kmečkem življenju, najbolj pa je prišla do izraza ob večerih po zaključenem delu, ob kopianju v goricah, bratvi, ličkanju, cajzanju perja in ob trenju lana.

Tavrh

Delavci so pri kmetu ob sedmih zjutraj dobili zajtrk, ponavadi žgenke, kislo žüpo in šnops. Za južno, ki je bila ob desetih, se je postreglo s kruhom, lükom in kuklo. Obed je bil ob enih. Ponavadi so jedli nüdlčovo žüpo, kuhano meso iz tüje, šelato, včasih tudi pražen krompir. Ob štirih je bila popoldanska južna – kruh in kukla. Za večerjo se je običajno jedla krompirjeva žüpa in šelata. Ob glavnih obrokih so delavci dobili še kvasenice, na košnjah in na preši pa tudi gibanice.

Del »Kühne« v cimprani hiši v Peščenem Vrhu

Praktični nasveti

Prazniki

- 1. in 2. januar - novo leto
- 8. februar - slovenski kulturni praznik
- Velika noč
- Velikonočni ponedeljek
- 27. april - dan upora proti okupatorju
- 1. in 2. maj - praznik dela
- 25. junij - dan državnosti
- 15. avgust - Marijino vnebovzetje (Veliki Šmaren)
- 31. oktober - dan reformacije
- 1. november - dan spomina na mrtve
- 25. december - božič
- 26. december - dan samostojnosti

Banke

Denar je mogoče dvigniti na bankomatu (trgovina Mercator v Cerkvenjaku) in v poštni poslovalnici v ponedeljek, torek, četrtek, petek med 8. in 14. uro, v sredo med 8. in 11. uro in 14. in 17. uro, v soboto med 8. in 11. uro.

Trgovina

Trgovine so ob delavnikih odprte od 8. do 19. ure, ob sobotah od 8. do 12., nekatere do 13. ure. V nedeljah so odprte dežurne trgovine.

Telefon

Karakteristična klicna telefonska številka Republike Slovenije - 386

Mednarodna izhodna telefonska številka Republike Slovenije - 00

Karakteristična telefonska številka omrežne skupine Maribor – Severovzhodna Slovenija – 02

Policija - 113

Center za obveščanje – gasilci, reševalna postaja – 112

Prijava medkrajevnih in mednarodnih pogovorov - 115

Informacije o telefonskih naročnikih z območja Slovenije - 1188

Informacije o telefonskih naročnikih v drugih državah – 1180

Vremenska napoved - 090 93 9820

Devizni tečaji - 090 93 9865

Vlečna služba

AMZS pomoč - informacije, vlečna služba - 1987

Zdravstvene usluge in prva pomoč

Reševalna postaja v bolnišnici - 02 32112 34

Reševalna postaja v bolnišnici – ambulanta - 02 32115 20

Reševalna postaja – zdravnik - 02 32115 42

Reševalna postaja Maribor - 02 32115 00

Zdravstveni dom Maribor – 02 228 62 00

Zdravstveni dom Lenart 02 729 18 00

Zdravstvena ambulanta Cerkvenjak 02 7035 140

Prenočišča

Gostišče pri Antonu, Cerkvjenjak 28, tel.: 02 729 50 52, 041 643 155; cena: 14,65 EUR

Turistična kmetija Firbas, Cogetinci 60, tel.: 02 703 50 90, 041 746 174, cena: 12 EUR

Gostinstvo Ploj, Smolinci 88, tel.: 02 703 42 39, 041 728 999, cena: 12 EUR

Muzeji

Muzejska zbirka Feliksa Rajha

Tušakova vila z muzejsko zbirko

Etnografski muzej Feliksa Rajha v Tušakovih vili, Cerkvjenjak 32, tel.: 02 7035 160, odprto po dogovoru. V zbirki so predstavljeni staro kmečko pohištvo, gospodinjski pripomočki, manjši stroji, glasbeni instrumenti, orožje in stare fotografije.

Čebelarstva zbirka

Čebelarstva zbirka Hauzer, Cogetinci 25, tel.: 031 433 860, odprto po dogovoru. Zbirka prikazuje zgodovino čebelarstva na tem področju od leta 1860 in dediščino čebelarja Ivana Jurančiča, ki je na prelomu iz 19. v 20. stoletje v teh krajih deloval kot potujoči čebelarski učitelj.

Čebelnjak Hauzerjevih v Cogetincih

Gostinska ponudba

Gostišče pri Antonu, Cerkvjenjak 28, tel.: 02 729 50 52, 041 643 155, odprto: 10.00 – 22.00; www.gostiscepriantonu.com

Gostinstvo Ploj, Smolinci 88, tel.: 02 7034 293, 041 728 999; www.gostinstvo-ploj.net

Bubi Bar, Cerkvjenjak 13 a, tel: 02 7034 747, 031 807 661

Kava bar Pika, Cerkvjenjak 13b, tel: 02 7034 080

Vinotoči in kmečki turizmi

Slovenske gorice so prepredene z vinskimi cestami. Na njih so številni vinotoči in kmečki turizmi, ki ponujajo lastno žlahtno kapljico. Slovenske gorice slovijo po belih vini, zlasti priporočamo pokušine posebnih izborov in poznih trgateg, domače kmečke dobrote (domače kruh, mesni proizvodi, zaseka ...).

Turistična kmetija Firbas, Cogetinci 60, ponudba: hrana, jahanje, prenočišče, kolesarstvo, lokostrelstvo, tel.: 02 703 50 90, 041 746 174, odprto: 12.00 – 21.00; www.firbas.com

Izletniška kmetija Breznik, Komarnica 4, tel.: 02 703 41 33, 041 310 559, odprto: petek 12.00 – 4.00, sobota 11.00 – 4.00, nedelja 11.00 – 22.00;

Vinogradništvo Kozar – Veberič, Cogetinci 14b, tel.: 02 703 41 30, 031 423 435, odprto po dogovoru;

Vinotoč na Cenkovi, Cenkova 16, tel.: 02 703 41 37, 041 872 876, odprto po dogovoru;

Vinogradništvo Pučko, Stanetinci 29, tel.: 02 703 40 16, 031 494 878, odprto po dogovoru;

Šport in rekreacija

Športno rekreacijski center v Kadrencih

Športno rekreacijski center Kadrenci, Kadrenci

Športno in modelarsko vzletišče Cerkevjak, Čagona

Fitnes center ZORO Cerkevjak, Cerkevjak 13a, 2236 Cerkevjak, 02 7034 709

Igrišče za Osnovno šolo Cerkevjak

Tematske poti

Klopotčeva pot

Klopotčeva učna in sprehajalna pot zajema ogled vseh naravnih in kulturnih znamenitosti občine Cerkevjak. Pot se začne pred gasilskim domom v Cerkevjaku pri orientacijski tabli, v bližini je potomka najstarejše trte na svetu, Johanezova trta, nato zavije proti osnovni šoli in vrtcu, mimo botaničnega in zeliščnega vrta skozi gozd,

travniki ter sadovnjak do ribnika. Pot se nadaljuje proti Cogetincem in sicer mimo vodnjaka z lesenim kolesom, cimprane hiše in kapele pri Granati proti rimskim gomilam v Grabonoškem Vrhu in nato skozi Peščeni Vrh v Andrece k »lubi vodici« – izviru čiste naravne vode ob

Orientacijski kamen na razglednem mestu pri gasilskem domu

Andrenskem potoku in se konča v središču Cerkevjaka. Drugi del poti poteka iz Cerkevjaka proti kužnemu znamenju v Cogetincih in proti naselju Brengova do rimskih gomil in vodi nazaj preko Vanetine, kjer je obeležje zavezniškimi letalcem, do cerkve Sv. Antona Puščavnika in muzejske zbirke Feliksa Rajha.

Kolesarska pot čez Slovenske gorice

Kolesarsko potovanje lahko pričnete v Mariboru. Pri Malečniškem mostu prečkate Dravo in pot nadaljujete ob levem bregu stare struge skozi Malečnik in Trčovo proti Zgornjemu Dupleku, kjer zavijete proti Koreni. Od cerkve sv. Barbare (Korena) je prekrasen pogled na Dravsko polje vse do Boča in Donačke gore. Pot nadaljujete mimo vinotočev in turističnih kmetij do Zavrha, kjer si lahko ogledate spominsko sobo Rudolfa Maistra, se okrepcate in povzpnete na Maistrov stolp, s katerega je najlepši pogled na Slovenske gorice. Pot nadaljujete do Lenarta, nato pa se po regionalni cesti spustite mimo umetnega jezera Radehova proti Sveti Trojici. V Komarnici nas pot vodi v Cerkevjak, potem pa naravnost proti Cogetincem in Spodnjim Ivanjcem. Pot je razgibana in poteka po lokalni asfaltirani cesti. Nadaljujete mimo Spodnjih Ivanjcev čez Ščavniško dolino preko Radgonsko - Kapelskih goric do Gornje Radgone ob reki Muri, na meji z Avstrijo.

Športno in modelarsko vzletišče Cerkevjak

Priveditve

Januar

Farno žegnanje Antujovo - praznik farnega patrona Sv. Antona Puščavnika pred cerkvijo Sv. Antona, 17. januarja, informacije tel.: 02 729 57 00, obcina@cerkvenjak.si

Februar

Pustna povorka - otroško pustovanje, Cerkevjak, februar – pustni torek, osnovna šola Cerkevjak in Sv. Andraž, os.cerkvenjak@siol.net

Kulturni dan - literarno srečanje, Kulturni dom Cerkevjak, 7. ali 8. februarja, KUD Cerkevjak, informacije tel.: 041 371 682, zorike@gmail.com

Marec

Rez Johanezove trte - rez potomke najstarejše trte na svetu, ploščad pred gasilskim domom v Cerkevjaku, Društvo vinogradnikov in ljubiteljev vina Cerkevjak in Občina Cerkevjak, informacije tel.: 031 494 878

April

Razstava velikonočnih pisank in jedi, Velika noč, DKDŽ Cerkevjak, informacije tel.: 02 7034 482

Postavitev prvomajskega drevesa, ploščad pred gasilskim domom v Cerkevjaku;

Maj

Kulturni festival, Kulturni dom Cerkevjak, KUD Cerkevjak, informacije tel.: 041 371 682, zorike@gmail.com

Junij

Antonova noč, družabna prireditve z glasbenimi gosti, igrišče za osnovno šolo Cerkevjak, 2 ali 3 sobota v juniju

Razstava in blagoslov motorjev, parkirišče pred občinsko zgradbo v Cerkevjaku, junija, Moto klub Slovenske gorice, informacije tel.: 041 447 912

Športna prireditve - tek na 8 km, start izpred občinske stavbe, 24. junija, Študentski klub Slovenskih gor, info@sksg.org

S kolesom po mejah občine Cerkevjak, 25. junija, informacije tel.: 02 729 57 00

Srečanje pod Lipo samostojnosti, Gasilski dom Cerkevjak, 25. junija, KUD Cerkevjak, informacije tel.: 041 371 682, zorike@gmail.com

Srečanje starejših občanov, Gostišče pri Antonu, Rdeči križ Cerkevjak, tel.: 041 490 136

Občinski praznik Cerkevjak, 3. in 4. teden v juniju, informacije tel.: 02 729 57 00, obcina@cerkvenjak.si

Prikaz košnje trave na stari način, konec junija, začetek julija, informacije tel.: 031 833 353

Julij

Poletna nogometna liga, igrišče za Osnovno šolo Cerkevjak, julija – septembra, Športno društvo Cerkevjak, informacije tel.: 02 729 57 00

Avgust

Postavitev klopotca, ploščad pred gasilskim domom v Cerkevjaku, 2 ali 3 nedeljo v avgustu, Društvo vinogradnikov in ljubiteljev vina Cerkevjak, informacije tel.: 031 494 878

September

Festival narodnozabavne glasbe, Kulturni dom Cerkevjak, KUD Cerkevjak, informacije tel.: 041 371 682, zorike@gmail.com

Srečanje pevcev in godcev ljudskih pesmi v Cerkevjaku, Kulturni dom Cerkevjak, Društvo upokojencev Cerkevjak

Oktober

Trgatev Johanezove trte - trgatev potomke najstarejše trte na svetu, ploščad pred gasilskim domom v Cerkvjenjaku, Društvo vinogradnikov in ljubiteljev vina Cerkvjenjak in Občina Cerkvjenjak, informacije tel.: 031 494 878

Praznik buč, srečanje s starši, vrtec Pikapolonica Cerkvjenjak, informacije tel.: 02 729 58 47

Priprava buč za noč čarovnic, vrtec Pikapolonica Cerkvjenjak, marjeta.belna@guest.arnes.si

November

Martinovanje – krst mošta, ploščad pred občinsko zgradbo v Cerkvjenjaku, na martinovo soboto. Društvo vinogradnikov in ljubiteljev vina Cerkvjenjak in Turistično društvo Cerkvjenjak, informacije tel.: 031 494 878, 031 833 353

Pridelki naših kmetij - razstava pridelkov in starega orodja, avla kulturnega doma v Cerkvjenjaku, drugi teden v novembru Turistično društvo Cerkvjenjak, informacije tel.: 031 833 353

December

Novoletni sejem, prodajna razstava novoletnih voščilnic in izdelkov, vrtec Pikapolonica Cerkvjenjak, informacije tel.: 02 729 5847, marjeta.belna@guest.arnes.si

Skupno silvestrovanje na prostem, ploščad pred občinsko zgradbo v Cerkvjenjaku, informacije tel.: 02 729 57 00, obcina@cerkvjenjak.si

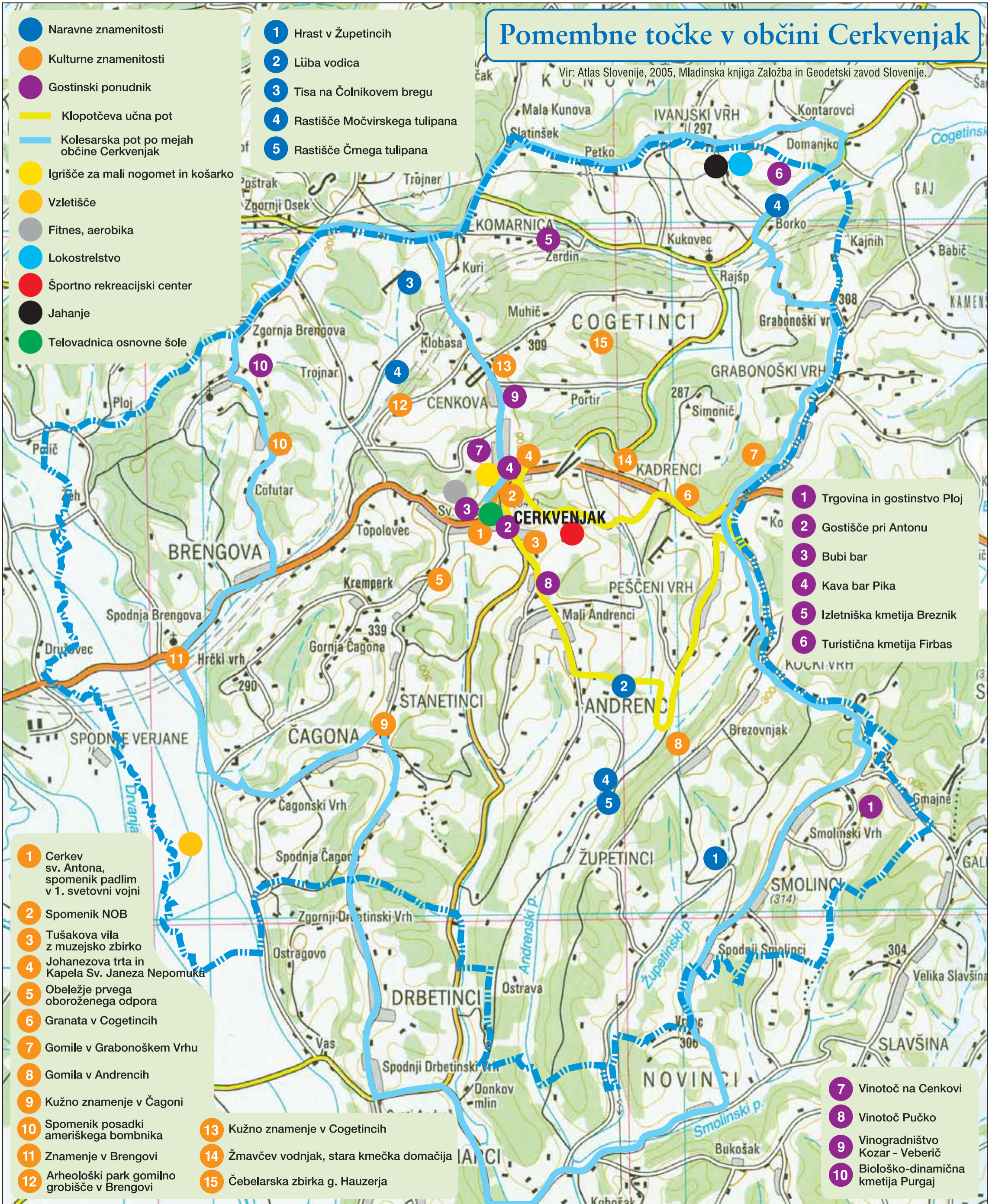
Johanezova trta

Pomembne točke v občini Cerkevjenjak

Vir: Atlas Slovenije, 2005, Mladinska knjiga Založba in Geodetski zavod Slovenije.

- Naravne znamenitosti
- Kulturne znamenitosti
- Gostinski ponudnik
- Klopotčeva učna pot
- Kolesarska pot po mejah občine Cerkevjenjak
- Igrišče za mali nogomet in košarko
- Vzletišče
- Fitnes, aerobika
- Lokostrelstvo
- Športno rekreacijski center
- Jahanje
- Telovadnica osnovne šole

- 1 Hrast v Župetincih
- 2 Lüba vodica
- 3 Tisa na Čolnikovem bregu
- 4 Rastišče Močvirskega tulipana
- 5 Rastišče Črnega tulipana

- 1 Trgovina in gostinstvo Ploj
- 2 Gostišče pri Antonu
- 3 Bubi bar
- 4 Kava bar Pika
- 5 Izletniška kmetija Breznik
- 6 Turistična kmetija Firbas

- 1 Cerkev sv. Antona, spomenik padlim v 1. svetovni vojni
- 2 Spomenik NOB
- 3 Tušakova vila z muzejsko zbirko
- 4 Johanezova trta in Kapela Sv. Janeza Nepomuka
- 5 Obležje prvega oboroženega odpora
- 6 Granata v Cogetincih
- 7 Gomile v Grabonoškem Vrhu
- 8 Gomila v Andrencih
- 9 Kužno znamenje v Čagoni
- 10 Spomenik posadki ameriškega bombnika
- 11 Znamenje v Brengovi
- 12 Arheološki park gomilno grobišče v Brengovi

- 13 Kužno znamenje v Cogetincih
- 14 Žmavčev vodnjak, stara kmečka domačija
- 15 Čebelarska zbirka g. Hauzerja

- 7 Vinotoč na Cenкови
- 8 Vinotoč Pučko
- 9 Vinogradništvo Kozar - Veberič
- 10 Biološko-dinamična kmetija Purgaj